

Hledání účelu sankcionování právnických osob Looking for the purpose of sanctioning of legal persons

JUDr. Bc. Štěpán Kořínek

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Anotace

Příspěvek se věnuje dílčí otázce trestní odpovědnosti právnických osob, přesněji hledání účelu sankcionování právnických osob. Trestní odpovědnost právnických osob byla do právního řádu České republiky vtělena v podobě zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Bohužel, zákonodárce přímo nevymezil účel sankcionování právnických osob, který se tak musí dotvářet trestněprávní naukou a analogií. Příspěvek je rozdělen do čtyřech hlavních částí, kterým předchází úvod a závěr. První část zachycuje východiska sankcionování právnických osob *de lege lata*. Druhá část potom zkoumá účel a smysl sankcionování právnických osob *de iure* i *de facto*. Třetí část je zaměřena na právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob ve Slovenské republice. Čtvrtá část poukazuje na unikum zohlednění veřejného zájmu v případě vyvozování trestní odpovědnosti právnických osob. Na závěr nechybějí ani úvahy a návrhy *de lege ferenda*.

Annotation

The contribution deals with the partial issue of the criminal liability of legal persons, more precisely looking for the purpose of sanctioning of legal persons. The criminal liability of legal persons was adopted into the czech legal order by the Act No. 418/2011 Coll. on the Criminal Liability of Legal Entities and on Proceedings against Them, as amended. Unfortunately, the czech legislator did not define the purpose of sanctioning of legal entities which has to be seeking by the criminal law science and analogy. The contribution is divided in four main sections completed by introduction and conclusion. The first section focuses on sanctioning of legal entities *de lege lata*. The second part explores the purpose of sanctioning of legal persons *de iure* and *de facto*. The third part focuses on the legal regulation of the criminal liability of legal persons in the Slovak republic. The fourth section points out an uniqueness of discretion of the public interest in accordance to enforcing the criminal liability of legal entities. There are the considerations and proposals *de lege ferenda* in conclusion too.

Klíčová slova

trestní odpovědnost právnických osob, sankce, účel sankcionování

Key words

criminal liability of legal persons, sanction, purpose of sanctioning

Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob (dále také jako „TOPO“) stále představuje novum v trestněprávní teorii i praxi. Požadavek zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byl signifikantním průlomem integrity klasického systému trestní odpovědnosti kontinentální právní kultury.^[1] TOPO znamenala prolomení zásady individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchání trestného činu a zavedení souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzických i právnických osob, jakožto osob uměle vykonstruovaných, tedy fiktivních, kterým se trestní odpovědnost přičítá. TOPO se promítla do právního řádu ČR jako povinnost plnit mezinárodní závazky^[2], přičemž po dlouhou dobu nepanovala jednotná shoda v konkrétních otázkách implementace TOPO do právního řádu ČR. Finální krok byl učiněn přijetím zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. 1. 2012. Nicméně, vedle TOPO je nutné vzpomenout i administrativní odpovědnost právnických osob, která se nese v režii správního práva. Obě kategorie lze potom subsumovat pod výchozí pojem deliktní odpovědnost právnických osob.

Cílem tohoto příspěvku je pokus o nalezení účelu a smyslu sankcionování^[3] právnických osob, a to jak v užších, tak i širších souvislostech a perspektivách. Příspěvek přitom explicitně vychází z české právní úpravy obsažené ve výše zmíněném právním předpisu upravující TOPO. V širším významu je třeba vzít v potaz obecný rámcový smysl trestů a ochranných opatření pro právnické osoby. Je tak třeba zabývat se dopady a právními následky trestného počínání právnických osob, zejména z hlediska efektivity dané sankce. V užším pojetí je třeba věnovat pozornost i dílčím otázkám účelu ukládání peněžitých trestů právnickým osobám, jakož i dalších druhů trestů, a to zejména z hlediska jejich dopadu a významu. Posléze je vhodné se krátce zamyslet nad sankcionováním právnických osob, které mají zvláštní význam či pozici v rámci svého působení (zdravotnictví, doprava, bankovní sektor či energetika) a jejich role je proto jen těžce nahraditelná nebo přímo nenahraditelná. Problematika sankcionování právnických osob je značně citlivou záležitostí při vrcholení trestního řízení, neboť justiční autority musejí dbale zvážit všechny okolnosti možných sankcí, které právnické osobě uloží, nejen ve vztahu ke spáchanému trestnému činu, ale i k jejím majetkovým poměrům a společenskému vlivu, působení a významu.

I. Zkoumání východisek trestního sankcionování právnických osob

Trest je opatření státního donucení v podobě právního následku trestného činu, který soud ukládá pachateli na základě zákona, a který mu způsobuje určitou újmu na jeho právech jako odpovídající následek za jeho protiprávní jednání.^[4] Trestní odpovědnost lze na pachateli uplatňovat jen na základě zákona (princip zákonnosti), přičemž při ukládání sankce se striktně dodržuje normativní zásada *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*. Samozřejmě, vedle dalších základních zásad a principů trestního práva.^[5] Trest by přitom měl postihovat výlučně pachatele trestného činu na základě zásady personalit trestu. Toto tvrzení lze aplikovat i na TOPO, avšak s jistými odlišnostmi a specifiky vzhledem na osobu právnickou. Pro naplnění požadavku toho, aby byl trest účelný, je primárně nutné přidržet se dodržení základních zásad trestání či sankcionování, které jsou společné jak pro fyzické, tak i pro právnické osoby, zejména pak oně zásady zákonnosti, zásady proporcionality, zásady

individualizace sankce, zásady personality a zásady neslučitelnosti určitých druhů sankcí. Přitom jsme názoru, že o otázce zásady humanity sankce je zapotřebí u právnických osob hovořit jen minimálně.

Trestní sankce je projevem represivní povahy trestního práva, přičemž vždy musí být provázena jistým účelem. Obecný účel trestní sankce tak spojuje represivní a preventivní složku. Stejně tomu má být i v případě TOPO. Za dodržení všech výše zmíněných zásad a východisek se však sankcionování právnických osob odlišuje. Trestní sankce ukládané právnickým osobám se vždy dotknout některých fyzických osob, které se podílejí na fungování a činnosti právnické osoby. Nutno mít hned na paměti, že míra účasti všech fyzických osob participujících v právnické osobě může být velmi odlišná. Při sankcionování právnické osoby tak může sankce zasáhnout i nevinné fyzické osoby, které s trestnou činností právnické osoby neměli nic společného a ani o ní nevěděli. Trestní sankce právnických osob tak připouští určitou formu kolektivní viny právnické osoby, což se může jevit nespravedlivé.^[6] Nicméně, zákonodárce se snažil tento nedostatek zmírnit obecným ustanovením § 14 o přiměřenosti trestu a ochranného opatření, které má poskytovat ochranu třetích osob na základě soudcovské individualizace a diskrece.^[7] Sankční mechanismus právnických osob je povahy dualistické, neboť vedle sebe připouští tresty a ochranná opatření.^[8]

Sankcionování právnických osob se řídí několika základními pravidly, které korespondují se specifickým statutem právnických osob. Sankce musí být uložena v přímé úměře závažnosti a povaze trestného činu, tedy všem relevantním okolnostem trestného činu. Toto kritérium je totožné i u trestání fyzických osob. Vedle toho však musí odrážet faktické i právní poměry právnické osoby, zejména její společenskou úlohu, majetkovou základnu a prosperitu, dopad její činnosti a jiné. Ostentativní pozornost budí právnická osoba, která vykonává činnost ve veřejném zájmu, obzvláště pokud tento zájem má strategický či obtížně nahraditelný význam pro veřejné statky a společnost jako takovou. No a konečně i důkladným posouzením účinků a důsledků daných sankcí pro právnickou osobu. V úvahu také vstupuje prognóza skutečných pozitivních i negativních dopadů na činnost a stav právnické osoby.^[9] Všechna tato kritéria jsou dikcí vycházejí z textu zvláštního právního předpisu upravující TOPO.^[10]

Pro ukládání trestních sankcí právnickým osobám za sledování jejich účelu a smyslu jsou podle nás stěžejní dvě zásady – přiměřenosti a účelnosti. Zásada přiměřenosti neboli proporcionality je explicitně zakotvena v § 14 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů. Zásada proporcionality nám odpovídá na povahu a závažnost spáchaného trestného činu, stejně tak jako zohledňuje osobu a poměry pachatele, tedy právnické osoby. Sankce tak musí být individualizována co do svého druhu, výměry, adekvátnosti a spravedlnosti.^[11] Zásada účelnosti potom klade požadavek, aby sankcionování právnických osob mělo výrazný preventivní účinek.^[12] Její druhou konotací pak zůstává dostatečnost postihu právnické osoby.^[13] Zásadu účelnosti je potom zapotřebí precizovat zásadou soudcovské individualizace, která představuje rozhodovací praxi soudu, který pečlivě zváží všechny okolnosti případu a postavení pachatele, a na základě zákonné diferenciací sankčního mechanismu poté zvolí odpovídající druh sankce.^[14]

Sankční mechanismus právnických osob byl tedy českým zákonodárcem nastaven jako pluralitní, tedy takový, který přinesl katalog trestních sankcí odlišujících se svojí povahou a dopadem. Tato hierarchizace a pluralita trestních sankcí právnických osob umožňuje aplikační praxi přihlídnout k rozdílnosti jednotlivých kauz z povahy trestné činnosti, odlišnostem pachatele a následně vybrat

takovou sankci, která všem zjištěním co možná nejlépe odpovídá, je tedy nejvhodnější a nejefektivnější. Takto nastavený sankční systém je potom flagrantně schopný dojít pregnantního efektu. Monismus trestních sankcí v podobě upřednostnění jedné peněžitě sankce by byl značně oklešťující z hlediska efektivity. Toto nevylučuje skutečnost, že peněžitý trest představuje majoritní sankci uvalovanou na právnické osoby.^[15] Tresty ukládané právnickým osobám je možné diferenciovat do čtyřech základních tříd, které částečně odrážejí jejich primární účel a smysl. První třída je zastoupena trestem nejvyšším (výjimečný) – zrušení právnické osoby. Druhá skupina představuje tresty majetkové, které přímo postihují majetkovo-ekonomickou složku právnické osoby. Třetí kategorie lze vymezit jako tresty zákazové, které znemožňují právnické osobě vykonávat určitou činnost, odjímají tak složku aktivního jednání (*facere*) a naopak zavádějí tu pasivní zdržení se (*omittere*). Čtvrtá kasta potom značí jeden trest s difamujícím účinkem – uveřejnění rozsudku.^[16]

II. Účel a smysl sankcionování právnických osob – skutečný dopad nebo fiktivní formalita?

Podle našeho názoru je nutné věnovat pozornost implikaci toho, jestli je trest pouhým cílem „*sám pro sebe*“, nebo prostředníkem dosahování jiných honosnějších výsledků.^[17] Jsme přitom domněni, že trest může plnit obě tyto úlohy, je však nutné najít spravedlivý balanc mezi nimi ve výhledu efektivního naplnění smyslu sankcionování. Těžiště účelu sankcionování právnických osob leží v jeho preventivním působení. Právnické osoby jsou tak motivovány k dodržování právních norem tím, že pod hrozbou účelné sankce by se samy měly vynasnažit o jejich řádné dodržování. Hrozba trestního postihu právnických osob tak jednoznačně sleduje účinnější ochranu celospolečenských zájmů, neboť se stává prostředkem ovlivňování žádoucího jednání právnických osob a zároveň impulzem eliminace toho nežádoucího.^[18] Právnická osoba je sice fiktivní, ale i svébytný konstrukt, který si může zřídit vhodné vnitřní regulační mechanismy (školicí činnost, metodické poradenství a konzultace, kvalitní vnitřní předpisy a účinné kontrolní mechanismy), které zajistí odpovídající dohled a dozor nad dodržováním právních předpisů.^[19] Nicméně, nesmíme zapomínat na důvody vzniku právnických osob, zejména obchodních korporací, které jsou převážně zřizovány za účelem podnikání a profitování. Výkon podnikatelské činnosti potom vede k jedinému záměru a tím je kumulace majetku a pochopitelně majetkový zisk a profit.^[20]

Soudní orgán je vázán k tomu, aby posuzoval trestnou činnost právnické osoby ve své komplexnosti. Pro určení konkrétní sankce je potom rozhodující také motiv právnické osoby, který ji vede k rozhodování v jejich vztazích. Právnické osoby, velmi často zastoupeny právě obchodními korporacemi, se při rozhodování v obchodních vztazích řídí teorií racionální kalkulace, která hodnotí a propočítává potencionální zisky a ztráty při zohlednění možných rizik takových transakcí.^[21] Náklady právnické osoby spojené s porušením práva v podobě dopadu trestních sankcí by měly být vyšší, než jsou náklady spojené s dodržováním práva, jednáním po právu.^[22] Přidržíme-li se však tohoto chápání, je třeba neustále vnímat, že každé rozhodnutí právnické osoby je výsledkem individuální či kolektivní vůle jednoho či více jednotlivců, kteří stojí v čele právnické osoby na rozhodujících postech, respektive zastupují právnickou osobu a jednají za ní, naplňují její vůli (typicky statutární orgán). V tomto smyslu je třeba uvažovat nad mírou rizika, které tyto osoby hodlají nést, protože trestní sankce uvalená na právnickou osobu dopadne ve větší či menší míře i na tyto fyzické osoby.^[23] Koncepce sankcionování právnických osob má však potenciál přispět k aktivizaci svědomí a legitimního uvědomění fyzických

představitelů právnických osob, aby v rámci svých možností a vlivu se zapřičinili o legitimitu fungování a rozhodování právnické osoby.^[24] Myšlenka je to sice úctyhodná, ale realita vzhledem na slabosti lidského elementu je odlišná.

Účel sankcionování by měl být doplněn i dostatečnou preventivní vhodností sankce, která by měla působit jako faktor snižující výhodnost protiprávního jednání i pro další potencionální pachatele. Zůstává však otázkou, nakolik by byl nástroj prevence v podobě drakoničtější sankce účinný?^[25] V případě peněžitých trestů zákonodárce ponechal poměrně široce nastavený manévrovací prostor pro určení přesné výše peněžního trestu, přesněji od 1.000 Kč do výše 2.000.000 Kč denní sazby.^[26] Peněžitý trest je však možné právnickým osobám ukládat do max. výše 1,46 miliardy Kč.^[27] Praxe je však taková, že právnickým osobám se ukládají velmi nízké peněžitě tresty, které pro ně nepředstavují větší postih. Sankce by proto měly demonstrovat nevýhodnost nezákonného jednání, čímž by přispívaly nebo spíše motivovaly k legitimnímu počínání právnických osob, aby ty jednaly po právu.^[28] Nicméně, toto platí převážně pro peněžitou sankci, respektive sankci ekonomicko-finančního charakteru. Tento druh sankcí se totiž může jevit jako zvlášť účinný regulátor kolektivního přesvědčení. Trest zákazu činnosti nebo zákazu účastnit se veřejných zakázek či soutěží může být také značně odstrašující sám o sobě. Jednotlivé tresty tak mohou působit značně odlišně, čímž tedy plní i svůj účel rozdílně.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů, sice absentuje přímé vymezení účelu sankcionování právnických osob, ten je však snadné analogicky odvodit z obecného doktríny trestání pachatelů trestných činů, za doplnění trestněprávní naukou a jednotlivými ustanoveními. Tento stav však není svojí povahou uspokojivý, neboť skýtá mnohá úskalí, například v případě aplikace sankcí právnickým osobám tzv. prázdných schránek.^[29] Účelem sankcionování právnických osob jest ochrana společnosti před nežádoucí deviantní trestnou činností, znemožnění a odrazení od páčání další trestné činnosti a také zamezení nežádoucích následků trestných činů a jejich náprava, zejména ve formě odčerpání výnosů z trestné činnosti.^[30] Se zřetelem na právní povahu právnických osob je patrné, že sankce by měla především dopadat do jejich majetkové sféry, kde je pro právnickou osobu takový trest nejcitelnější.^[31] Některé sankce jsou však koncipovány na jiném základě a nepostihují tak majetkovou složku právnické osoby. To ovšem neznamená, že by i tak neměly dopad na postavení či činnost právnické osoby, a to i dosti podstatný.^[32]

Letmé ohlédnutí si zaslouží právě ustanovení § 14 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů, a to pro jeho vztah ke konečnému účelu sankcionování. Rozklíčujeme-li si dané ustanovení, narazíme na několik tíživých úskalí. První část nám říká, že při stanovení druhu a výměry trestu právnické osobě musí soud přihlídnout k povaze a závažnosti trestného činu. S touto premisou bychom neměli nejmenších dilemat, neboť příhodně zrcadlí zásadu proporcionality trestní represe tak, jak jí zná i trestní zákoník.^[33] Druhá část je také ještě saturující, protože říká, že soud přihlédne k poměrům právnické osoby, zejména její dosavadní činnosti a majetkovým poměrům. V zrcadlově totožném ustanovení § 39 trestního zákoníku upravující stanovení druhu a výměry trestu pro fyzické osoby se uvažuje podobně. Třetí část je však již zavádějící, neboť stanovuje povinnost soudu přihlídnout k tomu, jestli právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu strategického či obtížně nahraditelného významu pro oblast hospodářství, obrany či bezpečnosti. Tato díkce se může jevit značně preferenčním charakterem až diskriminační tendencí, neboť některé subjekty mohou být automaticky privilegovány k nižšímu sankčnímu postihu.^[34] Někteří autoři

dokonce operují s úvahami a domněnkami o porušení principu rovnosti před zákonem.^[35] Některé justiční orgány navíc tuto hypotézu ještě umocňují výroky, že právnické či fyzické osoby působící ve veřejném zájmu by měly zvláště striktně dbát dodržování právních předpisů, čímž by měly být prosty nezákonného jednání.^[36]

Vedle všeho doposud zmíněného mám za to, že dovršení účelu a smyslu sankcionování právnických osob by jistě dopomohlo i zavedení ukládání podmíněných trestů právnickým osobám. Mezinárodní i unijní právo stanovuje požadavek toho, aby sankcionování právnických osob vykazovalo rysy účinnosti (efektivity), přiměřenosti (proporcionality) a odrazení (defenzivity). Podle určitých erudovaných míst lze tuto alternativu připustit a co je důležité, připouští ji i právní řád ČR. Jiné frakce však spatřují aplikaci institutu podmíněných trestů u právnických osob za problematický až sporný jev. Pokud by se v rámci úvah *de lege ferenda* připustila využitelnost podmíněných trestů, bylo by nutné kvalitativně precizovat provedení možností dohledu či vázání plnění nastavených podmíněných povinností pro takový trest (zkušební doba a jiné).^[37]

Jaký účel a smysl sleduje trest uveřejnění rozsudku? Tento trest přímo nepostihuje ekonomickou stránku právnické osoby, ale dopadá na její obchodní reputaci a solventnost. Konečnou efektivitu a tím i účel této sankce podryvá absence neprovázanosti s mimotrestní právní úpravou veřejných sdělovacích prostředků, zejména k absenci zvláštní právní úpravy výkonu tohoto trestu. V případě, že by veřejné sdělovací médium odmítlo rozsudek uveřejnit, došlo by k narušení účelu a smyslu trestní sankce, neboť neexistuje legální povinnost k takovému kroku. Sankce uveřejnění rozsudku ve stínu svých nedostatků tak svůj účel difamace právnické osoby neplní zcela uspokojivě, ač by mohla být výrazným kriminoinhibitivním postihem vykazující dostatečný preventivní účinek.^[38] Navíc, vzhledem na samostatnou otázku transparentnosti Rejstříku trestů právnických osob lze usuzovat, že zveřejnění odsouzení právnické osoby může samo o sobě působit preventivně. Samozřejmě, pokud právnická osoba nepožádala o zánik účinků odsouzení.^[39]

III. Komparativní sonda do slovenské právní úpravy zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Na základě historického ohlédnutí byla slovenská cesta ztotožňování se s TOPO poněkud odlišnější. Slovenský zákonodárce se nejprve rozhodl přijmout model nepravé trestní odpovědnosti právnických osob, a to v podobě novelizačního zákona č. 224/2010 Z. z., kterým pozměnil a doplnil ustanovení hlavního trestněprávního předpisu Slovenské republiky (dále jen „SR“).^[40] Tento model se však postupem času začal jevit jako nevhodná volba, neboť za jeho účinnosti nebyla evidována ani jedna postihnutá kauza.^[41] Konverze na pravý model TOPO přišla až zmíněným speciálním zákonem č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Nutno podotknout, že první úprava TOPO v podmínkách SR přišla rok před přijetím českého zákona o TOPO, kdežto tato druhá speciální úprava dočkala svého zavedení pět let po zavedení české právní úpravy, kterou i byla značně motivována. Nutno proto poznamenat, že oba právní předpisy, tedy český i slovenský, si jsou velmi blízké, vykazují mnoho společných znaků.

Stejně jako je tomu i v české úpravě, tak i slovenská regulace pracuje s pojmem trestů jako právních následků trestných činů. Terminologicky je opět nevhodně použito pojmu trestu, který má

blíže k postihu fyzických osob, namísto užití pojmu sankcionování, který je výstižnější pro postih právních osob. Této problematice však již bylo věnováno dostatečné pozornosti. V čem se však oba předpisy rozcházejí je typologie trestních postihů. Český zákon se přidržuje dualismu trestních sankcí, rozlišuje tedy tresty (sankce) a ochranná opatření. Slovenská paralela naopak upřednostnila monismus trestních sankcí, explicitně zná jen tresty.^[42] Sankcionování právnických osob má sledovat účinnější ochranu společenských zájmů, čehož má být dosaženo konfigurací sankčního mechanismu tak, aby efektivně a pozitivně působil na právnické osoby společensky žádoucím směrem.^[43]

Souběžně obě právní úpravy obsahují povinnosti soudu přihlídnout při rozhodování o sankci zejména povaze a závažnosti trestného činu tak, aby sankce byla adekvátní. Posléze také poměrům a činnosti právnické osoby, zejména s odkazem na to, jestli daná právnická osoba realizuje svoji činnost ve veřejném zájmu strategického významu pro národní hospodářství, obranu či bezpečnost.^[44] Soud je zákonem vázán i k tomu, aby přihlédl očekávanému následku uložené sankce pro budoucí činnost právnické osoby. Ve světle hledání účelu sankcionování právnických osob má tento požadavek zvláštní význam, protože může mít velmi znatelný dopad na konečný účel a dopad uložené trestní sankce, a to jak bagatelizující, tak i agravující. Diferenciace obou úprav vyčnívá i ve výčtu jednotlivých trestních sankcí, kde česká úprava rozpoznává osm sankcí, kdežto slovenská navíc přidává trest zákazu přijímat pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie. Tento trest se zdá být apartní možností postihu nezákonné činnosti namířené primárně proti EU, tedy finančním zájmům EU, což vyplývá i z požadavku zintenzivňování mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech mezi členskými státy EU.

Odhlédněme nyní k sankcionování právnických osob peněžitými sankcemi v podmínkách SR, přesněji k dominantnímu peněžitému trestu. Slovenský zákon o TOPO umožňuje soudu uložit peněžitý trest právnické osoby v rozmezí od 1.500 € do 1.600.000 €. Na tomto místě připomínáme, že v ČR je možné tento trest uložit maximálně do výše 1.46 miliardy Kč (od 1.000 Kč do 2.000.000 Kč denní sazby).^[45] Slovenský zákonodárce tak nastavil spodní hranici peněžitého trestu vyšší, než je tomu v podmínkách ČR, ale naopak maximální hranice peněžitého trestu je v ČR znatelně vyšší. Tato diverzita má potenciál značně ovlivnit naplňování účelu sankcionování na regionální úrovni, zejména u pachatelů mezinárodně působících. Pachatel by tak v jednom státě mohl dostat mírnější trest, než by tak bylo v jiném státě. Tím se však dostáváme k dalším a hlubším otázkám, na které by mohla poskytnout odpověď jen intenzivnější harmonizace trestněprávních předpisů napříč členskou základnou EU. *De lege ferenda* tak neustále zůstává otevřený prostor pro další kvalitativní iniciativu trestního práva EU.

IV. Veřejný zájem a strategický význam jako koordináta k deficitu naplňování účelu sankcionování právnických osob

Česká i slovenská právní úprava TOPO zavádí povinnost soudu při stanovení a ukládání trestních sankcí právnickým osobám přihlídnout mimo jiné k tomu, jestli právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, zejména strategického či těžce nahraditelného významu pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Tato formulace vyvolává důvodné pochybnosti a snad i obavy dosahující až k principu rovnosti dotčených osob před zákonem. Zákon tak totiž přímo zavádí jisté privilegium pro určitou výšeč právnických osob, které mohou být legitimně zvýhodněny před jinými pouze na základě jejich hospodářské významnosti. Samozřejmě by bylo mylné se domnívat, že by takové postavení mohlo zapříčinit vynětí z trestněprávního postihu, tedy jakousi kvazi-exempci. Na druhou stranu je však

způsobil k vyvození závěru, že jedna právnická osoba disponující větším hospodářským významem bude mírněji sankcionována než jiná v identické či podobné situaci.^[46] Vedle principu rovnosti se tak nabízí i narušení principu právní jistoty, tedy předvídatelnosti výkonu trestní jurisdikce. Vedle čistě teoretických polemik se lze dobrat i empirických námitek, které poukazují na to, že by takový právní stav mohl předeslat i zvýhodnění právnických osob, které disponují velkým počtem zaměstnanců a v převážné většině i mnoha akciových společností, což plyne z jejich formální povahy a dopadu na fungování ekonomiky státu.^[47]

Rozpor však přináší i další připomínky, a to zejména ty vztahující se ke kolizi „veřejného zájmu na činnosti právnické osoby“ a „veřejného zájmu na postihu pachatelů trestné činnosti“. Pokud by první zájem převážil nad tím druhým, nastala by vnitřní rozpornost trestní odpovědnosti právnických osob v generální rovině jejího chápání. Některá erudovaná místa se dokonce domnívají, že neurčitost pojmosloví „činnost ve veřejném zájmu“ při absenci kritérií jejího posuzování odporuje zásadě *nullum crimen sine lege certa*.^[48] Co si lze tedy představit pod obecným označením činnosti ve veřejném zájmu? Jednoznačně můžeme usoudit, že by se mělo jednat o taková odvětví průmyslu a hospodářství, která mají pro chod státu a společnosti nezastupitelný význam. Typicky by se jednalo o výrobu a distribuci elektrické energie, jaderné energie či jiné formy energetického průmyslu. Při sledování dalších oblastí veřejného zájmu (obrana a bezpečnost) by se jednalo o subjekty podílející se na zajištění infrastruktur, komunikací, zásobování, ale i třeba ekonomické stability sektoru bankovníctví a jiné. Je však smyslu prosté se domnívat, že tyto strategické a těžce nahraditelné entity mají být benevolentněji sankcionovány, neboť právě v takových odvětvích národního hospodářství a průmyslu se má dbát maximalizace dodržování práva. Jeho porušení by proto logicky mělo být přísněji postihnutelné.

Další zajímavou úvahou jest fakt, že mnoho ze zmíněných subjektů působících v daných odvětvích veřejného zájmu jsou státními podniky, či alespoň polostátními, čímž jsou napojeni na veřejný rozpočet. Při postihu takové právnické osoby a uložení jí znatelné peněžité sankce je nutné dohlížet na to, aby žádoucí finanční prostředky na výkon peněžité sankce pocházely z jiných zdrojů této právnické osoby, než jsou prostředky plynoucí jí ze státního rozpočtu. Opět by se mohl účel sankcionování dostat do slepé uličky. Legální možnost vstřícnějšího zacházení s některými právnickými osobami ze všech zmíněných důvodů, proto přináší potencionální obstrukce naplňování účelu sankcionování právnických osob. *De lege ferenda* by připadala do úvahy pouze předmětná novelizace znění daného ustanovení, kde by se více precizovalo zohlednění takových výjimečných právnických osob či zcela limitovala taková eventualita.

Závěr

Sankcionování právnických osob tak částečně koliduje s účelem trestání fyzických osob, přičemž však vykazuje jistá specifika. Společným jmenovatelem zůstává ochrana společnosti před trestnou činností, zajištění chráněných zájmů a znemožnění páchání další trestné činnosti. Divergentními činiteli potom jsou výchovná a resocializační funkce vůči pachateli v případě fyzických osob a zvýšená preventivně odrazující funkce u právnických osob. Bylo by absurdní uvažovat o tom, že právnickou osobu jako uměle vytvořený fiktivní konstrukt lze nějakým způsobem převychovat k tomu, aby vedla spořádaný život nebo jí chtít resocializovat. Tento účel trestních sankcí je možné skutečně dodržet

výlučně u fyzických osob.^[49] Naopak nesporným účelem sankcionování právnických osob je odrazení od páčání další trestné činnosti do budoucna. Tento závěr v sobě skýtá prvek represe i prevence. Faktický projev sankcionování právnických osob se pak mimo jiné projevuje v intenci, aby se z právnické osoby stal řádný korporátní útvar plně respektující společenský řád a právní normy.^[50]

V rámci úvah *de lege ferenda* by bylo zajisté přínosné, aby český zákonodárce zvážil explicitní vymezení generálního účelu sankcionování právnických osob a vtělil ho do textu zákona č. 418/2011 Sb., o právní odpovědnosti právnických osob.^[51] Nadále se ztotožňuji s předmětným názorem, že by bylo vhodné více precizovat jednotlivé elektivní tresty jako například nejpřísnější trest, kterým je zrušení právnické osoby. Tento trest by měl být vhodněji modifikován z hlediska jasnějšího nastavení hranice závažnosti trestných činů, za které jej lze uložit. Ztotožňuji se i s názorem, že není vhodné, když je tohoto trestu užíváno na základě neúspěšnosti snah o zrušení právnické osoby v civilním občanském řízení, neboť trestní právo má působit jako prostředek *ultima ratio* v krajních a nezákonných situacích, a nikoliv jako plnohodnotná náhražka civilněprávních prostředků a metod.^[52] Na základě těchto skutečností mám za to, že by trest zrušení právnické osoby doznal zkvalitnění z hlediska plnění svého účelu, čímž by se stal plně smysluplnou sankcí, a nikoliv drakonickou devastací. Pro naplnění účelu sankcionování právnických osob a jeho efektivity se uplatňuje obecné pravidlo, že sankce musí být vždy dostatečným postihem za spáchaný trestný čin, ale nemá být likvidačním činitelem. Oprávněné orgány tak musejí hledat rovnováhu mezi volbou sankce a její výměrou, a to vždy za aplikace principu proporcionality.^[53] Před českým zákonodárcem tak stojí pestrá paleta precizačních prací na legislativních chybách, nedostacích, omylech a nejasnostech zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, které by bylo zapotřebí *pro futuro* uvážit a případně rekodifikovat či alespoň kvalitativně novelizovat.

Kumulace individuální a kolektivní odpovědnosti ve formě zavedení trestní odpovědnosti právnických osob byla vedena s cílem zvýšit regulativní účinek trestního práva ve společenských vztazích.^[54] Pokus o navýšení efektivity trestněprávního postihu nezákonného jednání právnických osob je výsledkem sociálně-politické evoluce lidské společnosti. V současné době již máme mnoho empirických dat, ze kterých se dají vyvozovat dílčí závěry o naplnění tohoto sledovaného účelu. Nicméně, koncept trestní odpovědnosti právnických osob neustále vyvolává mnohé debaty a přináší nové výzvy, na které musí trestní právo, jakož i aplikační praxe činně reagovat a přizpůsobovat se jim. Shrňme-li fakta, že TOPO se uplatňuje v podmínkách ČR již od roku 2012 (účinnost platného zákona) a v SR od roku 2016, kdy byl přijat specifický zákon o TOPO, tak ze statistických dat je patrné, že vymáhání TOPO není ani zdaleka uspokojivé a neustále vykazuje značné mezery.^[55] Justiční orgány jako by se ostýchaly stíhat právnické osoby. Takových důvodů může být mnoho, příkladně komplikovanost daných kauz, jejich časová a ekonomická náročnost, nepřehlednost, politické intervence, ale třeba i snazší vyvození trestní odpovědnosti na fyzických osobách.

De lege ferenda tak vyvstává celá řada návrhů a úvah, které mají pozitivní potenciál přispět pevnějšímu etablování TOPO do právních pořádků jednotlivých států. V souvislosti s tím, by se pak posílil nejen účel a smysl sankcionování právnických osob. Pomineme-li terminologické odchylky, které nemají relevantnější význam, zajisté si pozornosti zasluhuje precizování dílčích ustanovení dotčených právních předpisů. Tyto nominanty se možná zdají být malicherné, máme však za to, že tomu tak není a kvalitativně by přispěly k posílení principů a pozice práva vzhledem na nové politické požadavky a společenské potřeby. Mimo to, mileniální problematiky jako TOPO se úzce dotýká dalších právních

disciplín, exaktněji vedle trestního práva i práva obchodního nebo evropského, potažmo trestního práva EU. Deliktní odpovědnost právnických osob je navíc řešena i normami správního práva či občanského práva. To jsou skutečnosti, které z TOPO dělají multidimenzionální fenomén, u kterého se nemůžeme spokojit s myšlenkou jeho suficience, ale neustále jej musíme podrobovat pozitivní kritice a hledání nových cest jeho zdokonalování, aby odpovídal aktuálnosti funkcionálních reálií a nestal se pouhým reliktem.

Seznam využitých pramenů:

BŘEZINOVÁ, K. *Sankcionování právnických osob. Disertační práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2017, 234 s.

ČENTĚŠ, J. PALKOVIČ, J., ŠTOFFOVÁ, Z. Trestná odpovědnost právnických osob. In *Justičná revue*, 2001, roč. 53, č. 4. ISSN 1335-6461.

ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 640 s. ISBN 978-80-7478-735-5.

DANKOVÁ, K. Kriminologické aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *AUCI*, 2/2017, vol. LXIII, s. 59-70. ISSN 0323-0619.

DOLANSKÝ, P. *Trestní odpovědnost právnických osob z hlediska obchodních korporací. Rigorózní práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2013, 157 s.

HANUŠOVÁ, Z. *Trestní odpovědnost a sankcionování právnických osob. Rigorózní práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2016, 141 s.

HRON, D. *Sankcionování právnických osob. Magisterská diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2018, 110 s.

IVOR, J., ZÁHORA, J. *Repetitorium trestního práva*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, 212 s. ISBN 978-80-8168-356-5.

JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, 270 s. ISBN 978-80-7201-683-9.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, 386 s. ISBN 978-80-87576-58-8.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, 288 s. ISBN 978-80-7502-205-9.

JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, 384 s. ISBN 978-80-7502-351-3.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2014, 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4.

JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, 256 s. ISBN 978-80-87576-43-4.

KOPEČNÝ, Z. Mezinárodní závazky České republiky k zavedení trestní odpovědnost právnických osob. *AUCI*, 2/2017, vol. LXIII, s. 25-40. ISSN 0323-0619.

MAREŠOVÁ, A. *Trestní odpovědnost právnických osob. Magisterská diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2018, 62 s.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, 802 s. ISBN 978-80-7400-116-1.

ŠŤASTNÝ, P. *Trestní odpovědnost právnických osob. Disertační práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2019, 197 s.

VIDRNA, J. Akciová společnost, vstaňte a poslyšte rozsudek jménem republiky. In *Trestní právo*, 2011, roč. 15, č. 6, s. 13-16. ISSN 1211-2860.

Právní předpisy:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znení neskorších predpisov.

Poznámky pod čiarou

[1] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 366.

[2] KOPEČNÝ, Z. Mezinárodní závazky České republiky k zavedení trestní odpovědnost právnických osob. *AUCI*, 2/2017, vol. LXIII, s. 27 an.

[3] Terminologicky je vhodnější používat pojmu sankcionování, neboť pojem trestání evokuje vztah k fyzické osobě, u které je historicky zakořeněný. Tento názor zastává řada protagonistů, kteří argumentují tezí, že: „Potrestat lze pouze fyzickou osobu. Trest je totiž spjat s individuální vinou pachatele. Proto vhodnější by bylo hovořit o tom, že sankce ukládané právnickým osobám nejsou tresty, ale sankce svého druhu.“ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 31. Nicméně, samotný zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, se přidržuje zažitě terminologie a operuje s pojmy trestání, tedy kontextuálně s tresty a ochrannými opatřeními. Jiní zastánci potom hájí etablovanost pojmů trest a trestání jako základních elementů trestní odpovědnosti obecně, přičemž nespátřují potřebu odlišovat pojem trestání a sankcionování, neboť akceptací trestní odpovědnosti právnických osob se automaticky přejímají i tyto tradiční trestněprávní atributy. Navíc dodávají, že pojmy jako trest a trestání více odrážejí negativní hodnocení trestné činnosti a osoby pachatele, přičemž je irelevantní, jestli se jedná o fyzickou či právnickou osobu. KALVODOVÁ, V. Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – balance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 231.

[4] IVOR, J., ZÁHORA, J. *Repetitorium trestného práva*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 58.

[5] § 37 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[6] JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 285.

[7] § 14 odst. 3 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

[8] KALVODOVÁ, V. Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – balance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 230.

[9] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 515-518.

[10] § 14 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

[11] BŘEZINOVÁ, K. *Sankcionování právnických osob. Disertační práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2017, s. 104.

[12] JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, s. 152.

[13] § 39 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[14] HRON, D. *Sankcionování právnických osob. Magisterská diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2018, s. 47.

[15] JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 290-291.

[16] Tamtéž, s. 292-293.

[17] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 387.

[18] KLÁTIK, J. Sankcie ukladané právnickým osobám podľa slovenského Trestného zákona. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 106.

[19] DOLANSKÝ, P. *Trestní odpovědnost právnických osob z hlediska obchodních korporací. Rigorózní práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2013, s. 103 an.

[20] ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 62.

[21] DANKOVÁ, K. Kriminologické aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *AUCI*, 2/2017, vol. LXIII, s. 69.

[22] ŠTASTNÝ, P. *Trestní odpovědnost právnických osob. Disertační práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2019, s. 162.

[23] HANUŠOVÁ, Z. *Trestní odpovědnost a sankcionování právnických osob. Rigorózní práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2016, s. 66.

[24] KLÁTIK, J. Sankcie ukladané právnickým osobám podľa slovenského Trestného zákona. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 106.

[25] DANKOVÁ, K. Kriminologické aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. *AUCI*, 2/2017, vol. LXIII, s. 69.

[26] § 18 odst. 2 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

[27] Nejvyšší přípustná denní sazba peněžitého trestu pro právnické osoby podle § 18 odst. 2 zákona o TOPO činí 2000000 Kč, podle ustanovení § 68 odst. 1 trestního zákoníku, lze peněžitý trest uložit v max. délce 730 celých denních sazeb. Z toho si lze dopočítat, že $2000000 \times 730 = 1,46$ mld. Kč.

[28] HRON, D. *Sankcionování právnických osob. Magisterská diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2018, s. 16.

[29] MAREŠOVÁ, A. *Trestní odpovědnost právnických osob. Magisterská diplomová práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2018, s. 45.

[30] DANKOVÁ, K. Trestní odpovědnost právnických osob ve světle zásady legality. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 141.

[31] Vůdčím trestem pro fyzické osoby je trest odnětí svobody, kdežto pro právnické osoby by to měl být právě peněžitý trest jako adekvátní újmu na jejich majetkových poměrech. Tímto tvrzením však nechceme bagatelizovat postavení další trestů pro právnické osoby. Například trest zákazu činnosti může mít také *de facto* značný dopad na majetkovou stránku právnické osoby.

[32] Takovým je například trest uveřejnění rozsudku, který ze své podstaty nezasahuje do majetku právnické osoby, ale i tak ji určitým způsobem postihuje (omezuje). Vedle toho například trest zákazu činnosti či zákazu účasti ve veřejné soutěži také nepostihuje přímo majetek právnické osoby, kdežto o nepřímém dopadu na něj nemůže být pochyb.

[33] § 39 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[34] JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 296.

[35] HANUŠOVÁ, Z. *Trestní odpovědnost a sankcionování právnických osob. Rigorózní práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2016, s. 105-106.

[36] Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 4 k tomu uvedlo: „*Odhlédneme-li od faktu, že se jedná o pojem dosti neurčitý, pak u hospodářsky či bezpečnostně důležitých subjektů je právě naopak potřeba dbát na náležité dodržování práva. Ustanovení zákona je však ve vztahu k těmto právnickým osobám benevolentní, čímž degraduje naplnění účelu trestu, tj. zájem na generální prevenci.*“ Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, vydaná dne 17. 12. 2014 Nejvyšším státním zastupitelstvím ČR pod sp. zn. 7 NZN 604/2012, s. 29-30.

[37] GRÍVNA, T. Mělo by smysl ukládat podmíněné tresty právnickým osobám? In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 129-132.

[38] MEČL, S Uveřejnění rozsudku jako zvláštní případ sankce. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 119-120.

[39] § 24 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

[40] Zákon č. 300/2005 Z. z. trestný zákon, v znení neskorších predpisov.

[41] IVOR, J., MEDELSKÝ, J. Trestná zodpovednosť právnických osôb v Českej a Slovenskej republike. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 28.

[42] § 10 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osob, ve znení neskorších predpisov.

[43] ČENTÉŠ, J. PALKOVIČ, J., ŠTOFFOVÁ, Z. Trestná zodpovednosť právnických osôb. In *Justičná revue*, 2001, roč. 53, č. 4, s. 422.

[44] § 11 odst. 1 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osob, ve znení neskorších predpisov.

[45] Přepočítáme-li sazbu peněžitého trestu podle slovenské právní úpravy, která je vyčíslena v eurech na českou měnu, tak při současném kurzu 27,221 Kč za 1 € v době finalizování textu příspěvku, se dostáváme na částky od 40.832 Kč (1.500 €) do 43.553.600 Kč (1.600.000 €).

[46] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 318.

[47] VIDRNA, J. Akciová společnost, vstaňte a poslyšte rozsudek jménem republiky. In *Trestní právo*, 2011, č. 6, s. 14.

[48] JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 296.

[49] JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 110.

[50] HANUŠOVÁ, Z. *Trestní odpovědnost a sankcionování právnických osob. Rigorózní práce*. Praha: Právnická fakulta UK, 2016, s. 66.

[51] Dovolíme-li si krátké srovnání s nám nejbližším sousedem, kterým je Slovenská republika, tak dojdeme k závěru, že jejich tamější právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob v podobě zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb, je ještě méně dokonalejší než česká varianta ve věci vymezení účelu sankcionování. Tento zákona však v § 11 odst. 2 písm. a) přímo uvádí, že při určování druhu a výměry trestu musí soud přihlédnout tomu, aby byl dopad trestu na zaměstnance právnické osoby co možná nejmenší. Český zákon č. 418/2011 Sb., ZTOPO, toto uvádí obecnější formulací, tedy jako přihlédnutí k dopadům na třetí osoby.

[52] NAVRÁTILOVÁ, J. T. Sankce právnických osob de lege lata a de lege ferenda. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 99 a 103.

[53] JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 285.

[54] KLÁTIK, J. Sankcie ukladané právnickým osobám podľa slovenského Trestného zákona. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 106.

[55] Ucelené a komplexní statistiky doposud chybí, nabízejí se pouze dílčí evidence odsouzených. Například viz. vyjádření nejvyššího státního zástupce ČR: < <http://www.nsz.cz/index.php/cs/tiskove-zpravy/2142-nsz-zveejuje-novou-metodiku-k-trestni-odpovdnosti-pravnickych-osob>>.